

İbrahim Hakkı Konyalı'nın Çalışmalarında Geçen Mitolojik Efsaneler*

Murat TURGUT**

ÖZ

Eskiçağlarda birden fazla tanrının varlığına inanıldığı gibi onların yaşamış oldukları doğaüstü olayların ve mitolojik efsanelerin varlığına da inanılmıştır. Bu mitolojik efsaneler, bazen bir bazen de birden fazla antik çağ yazarının eserlerinde yer almıştır. İbrahim Hakkı Konyalı da yapmış olduğu çalışmalarında bu mitolojik efsanelere yer vermiştir. İbrahim Hakkı Konyalı'nın çalışmalarında yer verdiği mitolojik efsaneler Osiris, Cybele-Attis mitosları, Girit Labirenti efsanesi, Perseus efsanesi, Dioskurların doğumu, Roma'nın kuruluş efsanesi, Heracles efsaneleri, Midas efsaneleri ve Gordion düğümü olmuştur.

Osiris Mısır toplumunda, Cybele-Attis mitosu ise Anadolu toplumunda, ölümsüzlük ve doğanın canlanması mitosları olarak bilinmektedir. Girit Labirent efsanesi, Minotour'un hapsedildiği labirentten, labirentin mimarı olan Daedalus ve oğlu Ikarus'un kaçışını anlatır. Perseus efsanesi, terk edilen bir çocuğun olağanüstü hayat hikayesidir. Dioskur'lar Zeus'un bir ölümlü ile ilişkisinden doğan çocuklardır. Roma'nın kuruluş efsanesi, terk edilen ikiz kardeşlerin zor şartlarda hayatta kalması ve kardeşlerden birinin kurduğu kente tek başına hakim olmasıdır. Midas efsanelerinde, Midas'ın ağgözlülükle dokunduğu her şeyin altına dönüşmesini dilemesi ve daha sonra bu durumdan kurtulmak istemesidir. Diğer Midas efsanesinde ise Midas'ın büyük kulakları ile ilgilidir. Heracles efsaneleri yarı tanrı olan Heracles'in başardığı olağanüstü işlerdir. Gordion düğümü efsanesi ise Phryg kralı Midas'ın kahinlerinin ortaya attığı bir kehanettir.

İbrahim Hakkı Konyalı bu efsanelerden bahsederken efsaneleri ana hatlarıyla ele almıştır. Mısır kültüründeki Osiris mitosu ile Anadolu'da görülen Cybele-Attis mitosları arasında benzerliğin bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca Osiris, Cybele-Attis mitoslarının benzerinin Mezopotamya'da da yer aldığını söylemiştir. Konya Ermenek'te bulunan Meraspolis mağarasını, efsanevi Girit Labirenti ile ilişkilendirmiştir. Konya şehrinin ismi ile Perseus arasında bir bağlantı kurmuştur. Beyşehir'de ve Sidemara lahdinde Dioskurların tasvirlerinin yer aldığını belirtmiştir. Konya'da bulunan bir sikkedeki tasvirlerin Roma'nın kuruluş efsanesi ile ilişkili olduğuna değinmiştir. Akşehir'de Midas Çeşmesi ismi verilen yer hakkında bilgi vermiştir. Benzer şekilde çalışma yerlerinde bulunan bazı arkeolojik eserlerdeki sahneleri mitolojik olayların tasviri olarak yorumlamıştır. Bu makalede, İbrahim Hakkı Konyalı'nın özellikle Konya ve Konya çevresindeki araştırmalarında geçen mitolojik efsaneleri nasıl incelediği konusu ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: İbrahim Hakkı Konyalı, Şehir Mitolojileri, Şehir Tarihçisi, Şehir Tarihi, Şehir Tarihi Yazımı.

The Mythological Legends In İbrahim Hakkı Konyalı's Works

ABSTRACT

It was believed in ancient times that both there were gods more than one and supernatural events they experienced. These mythological stories took part in works of an ancient time writers one or more writers. İbrahim Hakkı Konyalı gave place to these mythological stories in his works. These mythological legends in İsmail Hakkı Konyalı's works were Osiris Cybele-Attis, Cretan Labyrinth, Perseus, Birth of Dioskouri, Rome's Foundation, Heracles, Midas and Gordion Knot legends.

Osiris in society of Ancient Egypt and Cybele-Attis myth in society of Ancient Anatolia is known that immortality and refreshing of nature. Cretan Labyrinth legend narrates escape of Daedalos, architecture of labyrinth, and Ikarus, son of Daedalos, from labyrinth which Minotours was jailed. Perseus legend is extraordinary life story of was exposed child. Dioskouris is born sexual relationship between Zeus and mortal woman. Roman foundation myth is narrate twin brother, was exposed, survival in difficult conditions and one of the twin brother is dominate to city. Golden Touch legend is Midas ask for touch everything turn into gold and get rid of ability. Another Midas legend is relation with Midas's ears. Heracles legends is his achievement extraordinary works. Gordion knot legend is soothsayer of Midas, Phrygian King, bandy about oracle.

*Bu çalışma İbrahim Hakkı Konyalı'nın, *Abideleri ve Kitabeleriyle Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri; Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi; Abideleri ve Kitabeleri ile Ereğli Tarihi; Alanya Tarihi; Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi* çalışmaları temel alınarak hazırlanmıştır.

** Arş. Gör. Selçuk Üniversitesi, mturgut@selcuk.edu.tr

Makalenin Gönderim Tarihi: 14.03.2016; Makalenin Kabul Tarihi: 11.10.2016

These legends were examined by İbrahim Hakkı Konyalı in his works with essentials. He implied that there is similarity between Osiris myth in ancient Egyptian culture Cybele-Attis myth in ancient Anatolia. Also he indicated there are examples in Mesopotamia of Cybele-Attis myths. Konyalı correlated Meraşpolis cave in Ermenek/Konya with legendary Cretan Labyrinth. Also he contacted between Perseus legend and source of Konya city name. He indicated there is Dioskouri description on the Sidemara Sarcophagus and Kürtler Tepe in Beyşehir. Konyalı contacted the coin which was founded in Konya, with Roman Foundation Myth. Some archeological scene in his field of study, was commented by him as the reflections of mythological events. In this paper it was examined how İbrahim Hakkı Konyalı examined mythological legends especially in his researches in Konya and it's vicinity.

Keywords: İbrahim Hakkı Konyalı, Myths of Urban, Urban Historian, City History, Urban History Writing.

Giriş

Mitoloji, Kelime anlamı itibarıyla, Yunan dilindeki söz (mythos) ve konuşma (logos) kelimelerinin birleşmesinden oluşmakta; tanrıların, yarı tanrı ve insanların doğüstü hikayelerini kapsamaktadır.

Medeniyetlerin ilk önce doğuda ortaya çıktığı ve zaman içerisinde de batıya doğru hareket ettiği düşünülmektedir (Berk 2011, 102). İster doğu, ister batı olsun eskiçağ toplumlarının hemen hemen hepsinin mitolojik öykülerinin bulunduğu bir gerçektir. Birçok araştırmacı da eserlerinde eskiçağ toplumları tarafından oluşturulan bu hikayelere değinmektedir.

Antik dönemde yer alan şehirlerin birçoğunun kuruluşu mitolojik olaylara veya şehrin kurucusunun soyu tanrı, yarı tanrı gibi varlıklara dayandırılmaktadır. Böylelikle şehirler veya şehri yöneten kişiler, kendilerini ve ailelerini politik bir koruma altına almaktadırlar.

Şehir tarihi alanında çalışma yapan araştırmacılar, şehirlerin antik dönemleri ile ilgili mitolojik olaylara rastlamaktadırlar. Genellikle şehir tarihi alanında eserler üreten İbrahim Hakkı Konyalı da araştırmaları sırasında, çalıştığı şehirler ile ilgili mitolojik olaylara veya bu olayları yansıtan eserlere denk gelmiştir. Bu eserleri ve mitolojik olayları üretmiş olduğu çalışmalarında çeşitli şekillerde yer vermiştir.

1. Osiris ile Cybele-Attis Mitosları

Plutarch'ın anlattığı efsaneye göre yeryüzünün kralı olan Osiris, insanlara, tanrılarını onurlandırmayı, kanunları uygulamayı ve tarım yaparak toprağı işlemeyi gibi birçok şeyi öğretmiştir. Osiris, Mısır'ı düzene koyduktan sonra diğer bölgeleri de düzene koymak amacıyla silahsız bir şekilde yolculuğa çıkmış ve ülkesini eşi İsis'e emanet etmiştir. Osiris'in yokluğunda Seth, İsis'in uyanık ve her şeyden haberdar olan bir kişi olması sebebiyle Osiris'in tahtını ele geçirmek için hiçbir faaliyette bulunmamıştır. Osiris evine geri döndüğü zaman Seth, Osiris'in arkasından Ethiopia kraliçesi Aso ile de işbirliği yaparak haince bir komplo kurmuştur. Seth gizlice Osiris'in vücut ölçülerini öğrenmiş ve bu ölçülere göre üzerinde çok güzel işlemleri olan bir sandık yaptırmıştır. Bu güzel işlemeli sandığı da vereceği bir ziyafette, sandığın içine tam olarak girebilene hediye edeceği sözünü vermiştir. Ziyafete katılanlar sırayla sandığın içerisine girmişler ancak hiçbiri sandığın içerisine tam olarak denk gelmemiştir. Sıra Osiris'e gelmiş ve sandığın içerisine uzanmıştır. Osiris'in uzandığını gören Seth, hızlı bir şekilde sandığın kapağını kapatarak kapağın üzerine erimiş kurşun dökmüştür. Sonra da sandığı Nil nehrine getirerek nehrin akıntısına bırakmıştır. İsis, Osiris'in başına gelenleri öğrendikten sonra yas elbiselerini giyerek saç lülelerini kesmiş ve amaçsızca dolaşarak herkese kocası Osiris'i sormuştur. Osiris'i sorduğu insanlar, ya bilmediklerini ya da Osiris'in yerini yanlış olarak söylemişler ve İsis'i oyalamışlardır. İsis küçük çocuklara denk geldiği zaman onlara da sormuş ve çocuklar, Osiris'in başından geçen olayları anlatarak Seth'in, Osiris'i sandık içerisinde, Nil Nehri'nin akıntısına bıraktığını söylemişlerdir. İsis araştırmalarına devam ederek sandığın Byblos kıyılarında olduğunu öğrenmiştir. Byblos kıyılarına gelen sandık, burada bulunan bir ağaç tarafından gövdesine alınarak hapsedilmiştir. Byblos kralı Malcander, bu ağacı görünce çok beğenmiş ve bu ağacı, yaptırdığı sarayın sütunlarında kullanmak istemiştir. Ağaç, kralın sarayı için kesilirken etrafa çok güzel kokular yaymaya başlamış ve koku İsis'e kadar gelmiştir. Ağacın içindeki sandıkta eşi Osiris'in olduğunu gören İsis, sandığı alarak Mısır'a götürmüştür. Sandığın Mısır'a geldiğini duyan Seth, gece yarısı sandığın yanına gitmiş ve Osiris'in bedenini on dört parçaya ayırarak her bir parçasını ayrı yerlere göndermiştir. Osiris'in bedeninin parçalandığını öğrenen İsis, parçaları aramaya çıkmış ve her bir parçanın bulunduğu yere tapınak yaptırmıştır (Plutarch, Isis and Osiris, 13-18). Efsanenin devamında Osiris'in oğlu Horus, Seth'i yenerek, babasının tekrar dünyaya gelmesini sağlamış ancak Osiris yeraltı dünyasına gitmeyi tercih etmiştir.

Benzer motiflere sahip mitolojik bir hikaye olan Cybele-Attis mitosu Phryg toplumundan Eski Yunan'a ve oradan da Roma dini hayatına geçmiştir. Bu kültürün M. Ö. IV. yüzyıla kadar çok önemli olmadığı, asıl önemini bu tarihten sonra aldığı (Larson 2007, 171), Roma toplumundaki önemini ise M. Ö. I. yüzyıldan itibaren aldığı görülmektedir (Beard-North 1996, 98).

Cybele-Attis mitosu antikçağ yazarları tarafından en çok aktarılan mitolojik hikayelerden biri olmuştur. Aktarılan bu hikayede ana tema Cybele'nin yakışıklı bir genç olan Attis'e aşık olmasıdır. Ancak yazarlar arasında farklılıklar görülmektedir.

Arnobius'un anlatımında bu efsane şu şekilde geçmektedir. Acdestis'in yaptığı saygısızlıklardan dolayı tanrılar konsülünde cezalandırılmasına karar verilmiş ve Liber bu cezalandırma görevini kendi üzerine almıştır. Susayan Acdestis'e güçlü şarap ve uyuşturucu vererek onu uyutmuş ve kendisinin hazırladığı bir yularla Acdestis'i cinsel organından yakalamıştır. Şarabın etkisi geçtikten sonra kendisine gelen Acdestis sinirlenerek cinsel organını kesmiştir. Acdestis'ten akan kanlar toprak tarafından emilmiş ve kanın aktığı bu yerlerden nar ağaçları çıkmıştır. Bu narların güzelliğini gören Nana, narların bazılarını göğsüne koymuş ve hamile kalmıştır. Sangarius (Nana'nın babası), kızının hamile kaldığını öğrenince ahlaksızlık yaptığını düşünmüş ve kızının aklıktan ölmesini sağlamak için onu hapsedmiştir. Nana, Tanrıların Anası (Cybele) tarafından elma ve diğer yiyeceklerle beslenmiş ve bir erkek çocuk dünyaya getirmiştir. Nana'nın doğurduğu çocuk Sangarius tarafından terk edilmiş ve çocuğu bir çoban bularak büyütülmüştür (Arnobius V, 6). Hikayenin devamında ise Cybele Nana'nın oğlu olan Attis'e aşık olmaktadır. Catullus ise bu efsaneye Attis'in hızlı bir ağaç kabuğunun içinde deniz yoluyla gittiğinden bahsederek Phrygia'ya vardığını ve orada cinsel organını kestiğini (Catullus 63.) belirterek değinmiştir.

Diodorus'un anlatımında Cybele doğar doğmaz Cybellus Dağı'na terk edilmiştir. Dağa terk edilen Cybele leopardlar tarafından beslenmiş ve hayatta kalmıştır. Daha sonra Cybele ile Attis arasında bir aşk yaşanmış ve Attis Cybele'nin babasının sarayına getirilmiştir. Sarayda Cybele'nin bakire olmadığı öğrenilince Cybele'nin babası Attis'i öldürtmüştür. Sevgilisinin ölümüne çok üzülen Cybele ise kendisini dağlara taşlara vurmuş ve sevgilisi için ağıtlar yakmıştır (Diodorus III, 58-59). Julian'ın anlatımında ise Attis doğduktan sonra Gallos nehrinin kenarına terk edilmiş ve orada büyümüştür. Attis büyüdüğü zaman oldukça yakışıklı bir genç olmuş ve Ana Tanrıça Cybele'nin gözdesi haline gelmiştir (Julian 262).

Ovid'in *Fasti* isimli çalışmasında Cybele-Attis efsanesi hakkında bilgiler verilmiştir. Burada anlatılan efsaneye göre Cybele ile Attis arasında büyük bir aşk yaşanmaktadır. Cybele aşığı olduğu Attis'ten tapınağı korumasını istemiş Attis de bunu kabul ederek ona sadakat sözü vermiştir. Attis Sagaritis ile ilişkiye girerek Cybele'ye verdiği sözü tutamamıştır. Cybele de Sagaritis'in hayatının bağlı olduğu ağacı kesmiş ve bu duruma Attis çok sinirlenerek kendini Dyndymon Dağı'na atmıştır (Ovid, *Fasti* IV, 221-235).

Pausanias, Dyme kentinin insanların Athena tapınağına, Dyndyme anası ve Attis için de kutsal bir tapınağına sahip olduklarını belirterek Hermasinax ve Lydia'lılardan aldığı bilgileri aktarmaktadır. Pausanias'ın Attis efsanesinin en popüler şekli olarak belirttiği efsaneye göre, Zeus uykuda iken tohumlarının yere düşmüş ve bu tohumlardan hem erkek hem de kadın özelliklerine sahip Agdistis meydana gelmiştir. Tanrılar Agdistis'ten korkmuşlar ve onun erkeklik organını kesmişlerdir. Sangarius nehrinin kralının kız kardeşi, badem ağacının verdiği olgun bademleri göğsüne koymuş, kız da bu yüzden hamile kalmıştır. Çocuk doğduğu zaman terk edilmiş ve bir erkek keçi tarafından beslenmiştir. Çocuk büyüdüğüde hem çok yakışıklı olmuş hem de Agdistis bu gence aşık olmuştur. Attis daha sonra Pessinus yakınlarına gönderilmiş ve orada kralın kız kardeşiyle evlendirilmek istenmiştir. Düğün törenleri başladığı zaman Agdistis düğünü basmıştır. Attis de bunun üzerine çılgına dönerek erkeklik organını kesmiştir. Attis'in öleceğini gören Agdistis Zeus'u ikna ederek Attis'in cesedinin çürümemesini sağlamıştır (Pausanias VII, XVII, 9-13).

Konyalı'nın çalışmalarında ise Attis, çobanlık yaparken filavta çalarak eğlenirmiş. Filavta'nın sesini duyan Cybele, Attis'e aşık olmuş ve onu sarayına almıştır. Sarayında kızlarla oynadığını görünce deliye dönen Cybele önce onu hadım yapmış daha sonra yine kızlarla oynamaya devam ettiğini görünce de onu öldürmüştür. Ayrılık acısına dayanamayan Cybele, Attis'i çam ağacına kalbetmiştir (Konyalı 1997, 169; Konyalı 1991, 2).

Osiris miti ile Cybele-Attis miti arasında ana tema itibariyle benzerlik bulunmaktadır. Konyalı, Mısır mitolojisindeki Osiris; Sumer mitolojisindeki Tammuz ve Phryg mitolojisindeki Attis'in ortadan kaybolup

tekrar gelmeleri arasında benzerlik kurarak bu tanrıların benzer özelliklere sahip tanrılar olduğunu belirtmiştir (Konyalı 1970, 91). Günümüzde yapılan çalışmalarda da benzer görüşler bulunmaktadır (Larson 2007, 24; Cumont 1912, 60; Beard-North 1996, 386). Konyalı bu tanrıların bereketi simgelemesinden dolayı Şarap tanrısı olduğu üzerinde durmuştur. Yazara göre Konya Ereğli'de bulunan, elinde buğday demeti ve üzüm salkımı tutan Geç Hitit kabartması da bu tanrıların ilk numunesi olmuştur (Konyalı 1970, 90-92). Ancak kabartmada bulunan yazıttan (Hawkins 2000, 517) bu tanrının Fırtına tanrısı Tarhunt olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

2. Girit Labirent Efsanesi

Mitolojik hikayeye göre, Girit kralı Minos, kurban edilmek üzere Poseidon'dan bir boğa istemiştir. Poseidon, kralın istediği boğayı vermiş ancak Girit kralı boğayı çok beğenerek onun yerine başka bir boğa kurban etmiştir. Poseidon durumu fark edince sinirlenmiş ve Minos'tan intikam almak için karısı Pasiphae'yi, bir boğaya aşık etmiştir. Pasiphae ile boğanın ilişkisinden yarı insan yarı boğa şeklindeki Minotour dünyaya gelmiştir. Girit kralı Minos da sürgün için kendi ülkesine gönderilen Daedalus'a, bir labirent inşa ettirmiş ve Minotour'u bu labirente hapsedmiştir (Apollodorus III, I, 1-5). Daedalus kralın gözünden düşünce bu labirente kendisi hapsedilmiş ve daha sonra oğlu Ikarus ile birlikte kanatlar yardımıyla kaçmışlardır (Apollodorus, III, IV, 2-3).

Konya ilinin Ermenek ilçesinde Meraspolis Mağarası bulunmaktadır. Konyalı, bu mağaranın Türkiye'nin en büyük ve korkunç tabiat eseri olduğuna değindikten sonra, mağaranın mitolojideki Girit Labirentine benzediği belirtilmiştir (Konyalı 1967, 685). Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta da Konyalı'nın, mağara içerisinde kaybolmayı önlemek için verdiği ipucudur. "*İçinde şaşmamak ve kayıp olmamak için ya ucunu dışarda bıraktığı bir yumak ip alarak yürümeli veyahut geçilen yerlere işaretler koymalıdır* (Konyalı 1967 685)." Mitolojik hikayeye göre, Girit kralı Minos'un kızı Ariadne, Minotour'u öldürmeye gelen Theseus'a aşık olmuş ve ona labirentten çıkmasında kolaylık sağlaması için bir ip yumağı vermiştir (Apollodorus, III, I, 7-9). Yazarın efsane ile kurduğu bu bağlantı, onun mitoloji konusunda da bilgi sahibi olduğunu ve bunu kendi yöresi ile bağlantı kurabildiğini açık bir şekilde göstermektedir.

3. Perseus Efsanesi

Acrisius kehanet soruşturmasında kahinlere nasıl bir erkek çocuğa sahip olabileceğini sormuştur. Tanrının sözcüsü kahinin verdiği cevapta ise, kızından doğacak bir erkek çocuğun kendisini öldüreceği cevabını almıştır. Kahinin bu cevabına korkan Acrisius, yer altına pirinçten bir oda yaptırarak kızı Danae'yi oraya hapsedmiştir. Zeus altın nehri şeklinde Danae'nin hapsediği yere yağmış ve onunla ilişkiye girmiştir. Acrisius bu ilişkiden bir erkek çocuk (Perseus) doğduğunu öğrendiği zaman, çocuğun Zeus'tan olduğuna inanmayarak, kızı Danae ve Perseus'u bir sandık içerisinde denize bırakmıştır. Sandık Seriphus kıyılarında karaya vurmuş ve Dictys adında birisi bu Perseus'u büyütüştür. Dictys'in erkek kardeşi Polydectes Danae'ye aşık olmuş ancak ona ulaşamamıştır. Annesinden uzaklaştırmak için Perseus'u Medusa'ya karşı savaşıma göndermiştir. Hermes ve Athena'nın rehberliğinde Medusa ile mücadele eden Perseus, onun başını keserek öldürmüştür. Dönüş yolunda Ethiopia'dan geçerken kralın kız kardeşi Andromeda'nın deniz canavarı/ejderhaya kurban olarak sunulmak üzere denizin kenarındaki kayalığa bağlandığını görmüştür. Perseus kızı kurtarırsa kendisine eş olarak almak şartıyla yardım sözü vermiş ve kızı bu canavardan kurtarmıştır (Apollodorus II, IV, 1-4).

Konyalı'ya göre, eski zamanlarda Konya şehrine bir ejderha musallat olmuştur. Perseus bu ejderhayı öldürerek kenti bu beladan kurtarmıştır. Perseus'un ejderhayı öldürmesinden dolayı, kentte yaşayan halk Perseus'un resim/heykel/kabartmasını kentin bir kapısına işlemişlerdir (Konyalı 1997, 28). Yazar, İkon kelimesinin resim gibi anlamalara geldiğini belirterek, kent kapısında varlığını belirttiği Perseus resim/heykel/kabartmasından dolayı, kentin isminin zaman içerisinde İkonyom şekline geldiğini, kentin Selçukluların eline geçmesiyle de Konya olarak kullanıldığı bilgilerine yer vermiştir (Konyalı 1997, 28).

4. Dioscour'ların Doğum Efsanesi

Eski Yunan dini inanç sistemine göre atçılığın, avcılığın, boksun, güreşçiliğin ve denizciliğin tanrıları olarak kabul edilen Castor ve Polydeuces (Latincesi Pollux) kardeşler, Zeus'un çocukları anlamına gelen

Dioscourai kelimesi ile anılırlardı (Larson 2007, 189; Morford-Lenardon 2003, 436). Efsaneye göre Zeus bir gece Leda'ya kuğu şeklinde yaklaşmış ve ona sahip olmuştur. Leda'nın aynı gece kendi kocası Tyndareos'la da ilişkiye girmesi, doğan çocukların babalarının kim olduğu sorununu ortaya çıkarmıştır. Bazı kaynaklarda Helene ile Polydeuces'in babası Zeus; Castor ile Clytaemnestra'nın babası Tyndareos gösterilmekte (Stafford 2010, 229*, Erhat 2012, 96); bazı kaynaklarda ise Castor ve Polydeuces Zeus'un oğulları, Helene ile Clytaemnestra, Tyndareos'un kızları olarak belirtilmektedir (Larson 2007, 189; Morford-Lenardon 2003, 436; Roman-Roman 2010, 139; Bulfinch 2011, 185).

Konyalı, Dioscour'ların dünyaya gelişi hakkında Zeus'un Leda'ya aşık olarak kuğu şeklinde ona görüldüğünü, Leda'nın iki adet yumurta yumurtladığını, yumurtalardan birinden ikiz kardeşlerin, diğerinden ise Helene'nin doğduğunu belirtmiştir (Konyalı 1970, 823). Yazarın burada çocukların gerçek babalarının kim olduğu sorununa yer vermediği, Castor ve Polydeuces'in babasının Zeus olduğunu kabul ettiği görülmektedir. Ayrıca yazar, Konya ilinin Beyşehir ilçesinde Kürtler Tepe'sinin üzerinde bulunan kayalardan birinde, iki tarafında indikleri atların ayakları eşinir şekilde tasvir edilmiş kabartma bulunduğunu, bunların Zeus'un çocukları Castor ve Polydeuces olduklarını belirtmiştir (Konyalı 1991, 337, 338). Sidemara lahdinin köşelerinde birer atın dizginlerini tutan çıplak iki erkek çocuk tasvir edilmiştir. Konyalı, bu tasvirlerin Zeus'un çocukları olan Castor ve Polydeuces tasvirleri olduğuna değinmiştir (Konyalı 1970, 823).

5. Roma'nın Kuruluş Efsanesi

Dünya tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olan Roma İmparatorluğu'nun kuruluşu efsaneye dayandırılmaktadır. Bu efsaneye göre, Troya kenti yıkıldıktan sonra kentten kaçan prens Aeneas ve adamları İtalya'nın batı kıyısındaki Latium bölgesinde karaya çıkmış ve Latium kralı Latinus'un kızı Lavinia ile evlenmiştir. Aeneas ile birlikte gelen Ascanius Albalonga şehrini kurmuş ve onun soyu uzun zaman Albalonga kentinde saltanat sürmüştür (Bahar 2010, 387).

Efsaneye göre, daha sonra Albalonga kralı Numitor ile kardeşi Amulius arasındaki taht kavgası yaşanmaktadır. Bu mücadeleden Amulius galip çıkmış ve kardeşi Numitor'u hapsedmiştir. Aynı zamanda Numitor'un kızı Rhea Silva'yı, Numitor'un soyunun tükenmesi için Vesta tapınağına rahibe olarak vermiştir. Rhea Silva, Mars'tan hamile kalmış ve Remus ile Romulus adındaki ikiz kardeşleri doğurmuştur. Albalonga kralı Amulius çocukları bir sepet içerisinde Tiber nehrine bırakmıştır. İkiz kardeşler nehirde, sepet içerisinde sürüklendikten sonra kıyıya vurmuşlardır. Burada dişi bir kurt bu çocukları emzirmiştir. Faustulus adındaki bir çoban çocukları evine götürüp onları büyütüştür (Plutarch, Romulus, III, IV; Livius, I, 4) Zaman içerisinde Albalonga kentine ger dönerek Amulius'u tahttan indirerek yerine Numitor'u getirmişlerdir. Kendilerine yeni bir şehir kurmak için Albalonga'dan ayrılarak Remus Aventinus Tepesi'ne; Romulus ise Palatinus Tepesi'ne çıkmıştır. Romulus Palatinus Tepe'sinde on iki akbaba gördüğü için şehrin yerini belirlemek Romulus'a kalmıştır. Romulus, seçtiği yere bir sınır çizerek sınırı geçenin öldürüleceğini söylemiştir. Remus gülererek sınırın üstünden atlamış ancak kardeşi Romulus tarafından öldürülmüştür. Romulus böylece yeni kurduğu kentin tek hakimi olmuştur.

Konya civarında bulunan bir sikkenin arka yüzünde, Romulus ve Remus ikiz kardeşleri emdiren dişi kurt tasviri bulunduğu belirtilmiştir (Konyalı 1997, 148). Bu tasvir, Roma'nın kuruluş efsanesinde geçen dişi kurt emzirmesiyle ilgilidir. Ayrıca Konyalı, Romulus'un Roma'nın banisi ve ilk kralı olduğunu, efsaneye göre Mars'ın çocuğu olduğunu belirterek efsanenin ana hatlarını içeren kısa bir özet vermektedir† (Konyalı 1997, 198). Yazarın bu girişimi, eskiçağ tarihi hakkında okuyucuya bazı önemli bilgiler vermek istediği şeklinde yorumlanabilir.

6. Midas Efsaneleri

Frigler M. Ö. 1200 yıllarında Ege Göçleri (Deniz kavimleri göçü) ile Anadolu'ya geldikleri kabul edilen Trak kökenli bir kavimdir. En önemli krallarından biri olan Midas antikçağ kaynaklarında birçok şekilde yer almış ve hakkında birçok efsaneler yazılmıştır. Konyalı, Midas hakkındaki efsanelerden en çok *Altın*

* Yazar, burada erkek çocukların Zeus, kız çocuklarının babasının Tyndareos olabileceğini de belirtmiştir. Stafford 2010, 229.

† Konyalı, bu bilgileri Tarih-i Umumi I, 257'den aktardığını da belirtmektedir. Konyalı 1997, 198.

Dokunuş ve *Midas'ın Kulakları* üzerinde durmuştur. Ancak Akşehir yakınlarında bulunan *Midas Çeşmesi* hakkında da bilgiler vermiştir.

Altın Dokunuş efsanesine göre: Dionysos bir gün eski öğretmeni, içki içmeyi çok seven, Silenus'un ortadan kaybolduğunu fark etmiştir. Silenus çevre bölgede yaşayan köylüler tarafından bulunmuş ve Frig kralı Midas'a götürülmüştür. Midas, Dionysos'un eski öğretmeni olan Silenus'u hemen tanımış ve onun şerefine on gün on gece boyunca aralıksız eğlenceler düzenlemiştir. On birinci günde ise Silenus'u kendi yaşadığı bölgeye göndermiştir. Silenus'un güvenli bir şekilde kendisine teslim edildiğini ve oldukça iyi ağırlandığını gören Dionysos, Midas'a bir hediye vermeyi düşünerek "*dile benden ne dilerse*" demiştir. Midas'da ona "*dokunduğum her şey altın olsun*" diyerek dileğini belirtmiştir. Dionysos istemeyerek de olsa Midas'ın dileğini gerçekleştirmiş ve Midas'ın dokunduğu her şey altına dönüşmeye başlamıştır. Acıktığında ise yemek için neye elini uzatsa altına dönüşmüş böylece dileğinin ne kadar yanlış olduğunun farkına varmıştır. Bunun üzerine Dionysos'a yalvararak kendi isteği ile başına gelen bu felaketten kendisini kurtarmasını istemiştir. Dionysos, Midas'a "*Paktalos nehrine git ve orada yıkan*" diyerek bu dertten nasıl kurtulacağını söylemiştir. Midas Paktalos nehrine giderek yıkanmış ve Paktalos nehrinden altın taneleri akmaya başlamıştır. (Ovid, *Metamorphoses*, XI, 85-145).

Midas'ın altın dokunuş efsanesi Konyalı'da biraz farklı şekilde görülmektedir. Yazarın belirttiğine göre, Frigya'nın Paktalos nehrinin aktığı yerin hükümdarı olan Midas, Şarap tanrısı Dionysos'u kendi memleketine kabul ettiği için Dionysos, Midas'a bir ödül vererek onun dileği olan dokunduğu her şeyin altına dönüşmesini gerçekleştirmiştir. Ancak Midas yemek yiyememiş ve açlığından dolayı tanrıya yalvararak bu durumdan kurtulmayı istemiştir. Dionysos, Midas'a Paktalos nehrinde yıkanmasını söylemiş. Midas da tanrının söylediğini yerine getirerek bu durumdan kurtulmuştur. Bundan dolayı Paktalos nehrinin sularında hala altın zerrelere bulunmuş (Konyalı 1970, 147).

Konyalı'nın aktardığı Midas'ın Altın Dokunuş efsanesinde, diğer kaynaklara göre bazı farklılıklar görülmektedir. Bu hikayede genellikle kabul edilen nokta Dionysos'un öğretmeni Silenus'un kaybolması ve onun Midas tarafından ağırlanması ortak nokta olarak göze çarpmaktadır. Ancak Konyalı, bu efsanede Silenus'tan bahsetmemektedir. Ayrıca Konyalı'ya göre Dionysos, kendisini kabul eden Midas'a hediye olarak istediğini vermiştir. Ancak yine yaygın olarak kabul edilen görüşe göre Dionysos öğretmeni Silenus'a iyi davrandığı için Midas'ın dileğini yerine getirmektedir.

Konyalı'nın aktardığı efsanede bazı farklılıkların olduğu gibi ortak noktalar da bulunmaktadır. Bu ortak noktalar, Midas'ın dileğinin kendi başına dert açması, bu dertten kurtulmak için Paktalos nehrine gidip yıkanması ve Midas'ın nehirde yıkanmasından sonra Paktalos nehrinin kum tanelerinin altına dönüşmesi şeklinde belirtilebilir.

Midas hakkındaki bir diğer efsane de Midas'ın Kulakları adı verilen efsanesidir. Bu efsanenin bazı antik dönem yazarları tarafından farklı anlatımları bulunmaktadır. Ksenophon'un anlatımında, "*...Apollon'un kendisiyle aşık olmak isteyen Marsyas'ı yenip derisini yüzlediği ve nehrin kaynağının çıktığı mağaraya astığı yerin burası olduğu söylenir. Nehir de bu sebepten Marsyas adıyla anılmaktadır...*" (Ksenophon I, II, 8) şeklinde geçmektedir. Herodotos ise efsaneyi fazla detaya girmeden aktarmıştır. "*...Maindros'a eşit bir ırmak olan Kataraktes de burada, hatta Klenai agorasında kaynar ve Maindros'a karşı. Marsyas Sylenos'un derisinden yapılmış olan tulum da gene bu kentte asılıdır; Phrygialıların anlattıklarına göre Apollon diri diri derisini yüzmüş, duvara asmıştır.*" (Herodotos VII, 26). Efsanenin genel hatlarına göre Kırkların Koruyucu Tanrısı Pan, kendi müziğini Apollon'un müziğinden daha üstün görmüş ve Apollon ile bir müzik düellosu yapmak istemiştir. İsteği tanrılar tarafından kabul edilmiş ve yarışmanın hakemi olarak dağ tanrısı olan Tmolos seçilmiştir. Pan flütünü üflemiş ve müziğini çalmıştır. Daha sonra Apollon müziğini çalmış ve yarışmanın hakemi olan Tmolos, Apollon'un müziğini galip olarak ilan etmiştir. O anda orada bulunan Midas, kendisinin daha çok tapınımda bulunduğu Pan'ın galip gelmesi gerektiğini belirtmiştir. Midas'ın bu isteğine sinirlenen Apollon, bu kadar bozuk bir kulağın insan kulağı şeklinde kalmasını istemeyerek, Midas'ın kulaklarını uzatmış, içini tüylerle kaplamıştır. Apollon'un Midas'ın kulakları üzerinde yaptığı oynamalarla, Midas'ın kulakları eşekkulağına benzemiştir. Midas kulaklarını herkesten gizlemeye çalışmış ancak bunda pek başarılı olamamıştır. Çünkü berberi bu Midas'ın kulaklarını biliyordu. Berberini sımsıkı tembileyerek bu durumdan kimseye bahsetmemesini söylemiş ancak berber bu sırrı içinde tutamayarak bir kuyuya

fıslıdamıştır. Daha sonra bölgede yaşayan otlar büyüyünce hikayeyi fıslıdamaya başlamışlar ve böylece Midas'ın sırrı herkes tarafından duyulmuştur (Ovidius XI, 146-193).

Konyalı bu efsaneden bahsederken Tmolos dağ tanrısının hakem seçilerek yapılan müzik yarışından bahsetmemiş, çobanlar ve ormanlar ilahı olan Pan'ın düdüğünü güneş tanrısı Apollon'un lirine tercih etmiş olduğunu belirtmiştir. Daha sonra Midas'ın kulaklarının Apollon tarafından eşekkulağına benzetildiği, bu sırrı bilen berberin bir kuyuya Midas'ın eşekkulakları var diyerek bağırdığı, orada yetişen sazların da rüzgar estikçe berberin söylediklerini tekrarladığı şeklinde aktararak mitolojik hikaye kısa bir şekilde özetlenmiştir (Konyalı 1970, 148). Ayrıca yazar, Avrupalı bilginlerin Midas'a verilen bu eşekkulağı efsanesinin, kendisine ait birçok hafife ve casusunun bulunmasından dolayı her şeyi duyduğunu bu sebeple de böyle bir unvana sahip olduğunu da belirtmiştir[‡] (Konyalı 1970, 148). Konyalı'nın bu yazdıklarından, efsanenin gerçeklik oranını sorguladığı ve kendi düşüncesini benzer fikirlerle desteklediği görülebilmektedir.

Konyalı'nın Midas hakkında bahsettiği ve diğerlerine göre daha az söz ettiği bir diğer efsane Midas Çeşmesi'dir. Bu çeşme Konya ile Afyon arasında, Akşehir yakınlarındaki Ulupınar'da bulunmaktadır. Bu çeşme Ksenophon tarafından: "... Buradan iki statmos, on fersah yol alarak Thymbria (Ulupınar) şebirine yürüdü. Orada, yolun kenarında Phrygia kralı Midas'tan dolayı Midas Pınarı olarak anılan bir kaynak vardı. Midas'ın burada kaynağa şarap karıştırıp Satyros'u yakaladığı söylenir." (Ksenophon I, II, 13)

Konyalı efsanevi Midas çeşmesinden iki şekilde bahsetmiştir. Birinci olarak "*Akşehir'deki Midas'ın çeşmesi Ulupınar pek meşhurdur*" (Konyalı 1991, 3) demiştir. İkinci olarak ise Cybele kültüne göre ağaçların kutsallığından bahsederek Akşehir'de Midas'ın çeşmesinin yer aldığı mevkide, köylülerin bir dalını bile kesmedikleri Cybele ormanının bulunduğunu belirtmiştir (Konyalı 1997, 169.) Yazarın Midas çeşmesi ile ilgili verdiği bilgilerden hareketle Ulupınar'ın ismini efsanevi ve kutsal nitelikli Midas çeşmesine bağladığı düşünülebilir.

7. Heracles Efsaneleri

Eski Yunan mitolojisinin en önemli kahramanlarından birisi olan Heracles, Zeus ile Alkmene'nin çocuğudur. Zeus'un karısı ve evlilik-doğum tanrıçası olan Hera, Alkmene'nin Zeus'tan hamile kalmasına çok sinirlenmiş ve Alkmene'nin doğumunu hızlandırarak, Heracles'in yedi aylıkken doğmasına neden olmuştur. Çocuk doğar doğmaz, Hera tarafından gönderilen yılanlarla mücadele etmiş ve onları yenmiştir. Heracles daha sonra Hera'nın işiyle Eurytheus'un emrine girmiştir. Eurytheus, Heracles'i bir sürü göreve yollamış ve bu maceralar Heracles'in on iki görevi adını almıştır.

Konyalı Heracles'in doğumu hakkında detaylı olarak bilgi vermiştir. Zeus'un, Alkmene'nin kocası kılığında girerek onunla ilişkiye girdiğini, Hera'nın bu durumu kıskanarak, Alkmene'nin erken doğum yapmasına neden olduğu ve doğan çocuğun başına sürekli işler açtığını belirtmiştir (Konyalı 1991, 378, 379).

Eurytheus, Heracles'i ilk önce Nemea vadisine dadanan ve insanlara zarar veren aslanı öldürme ve postunun kendisine getirilmesi görevini vermiştir. Heracles silahlarını yanına alarak aslanın bulunduğu bölgeye gitmiş, onunla mücadeleye girişmiştir. Ancak aslanın derisi çok kalın olduğu için silahlar pek işe yaramamış, aslanı boğarak öldürebilmiştir. Daha sonra aslanın postundan kendisine zırh yapmıştır (Baker 1913, 214; Erhat 2012, 138; Roman-Roman 2010, 210; Morford-Lenardon 2003, 523; Erhat 2012, 138; Bulfinch 2011, 170). Konyalı da Heracles'in Nemea Aslanı'nı Öldürmesi efsanesini benzer bir şekilde aktarmakta, bu görevi kendisine Eurytheus'un verdiğinden ise bahsetmemektedir (Konyalı 1991, 381).

Heracles'in ikinci görevi Hera tarafından gönderilip Lerna bölgesinde bulunan Hydra isimli ejderhanın öldürülmesi görevidir. Hydra, bölgede su sıkıntısı ortaya çıkınca, su kaynağını kendi egemenliğine almış ve bu su kaynağından insanların faydalanmasına izin vermemiştir. Bu sebeple de Heracles'e Hydra'nın öldürülmesi gerektiği belirtilmiştir. Hydra, dokuz kafaya sahip, ortadaki kafası ölümsüz olan bir ejderhadır. Heracles, Hydra ile savaşılmaya başlayınca onun kafalarını kopartmış ancak ortadaki ölümsüz kafayı koparamadığı için, kopardığı kafaların yerine yenileri çıkmıştır. Daha sonra uşağı Iolous'un yardımı ile

[‡] Bunun yanında yazar bu konu hakkında Texier'den de alıntıda bulunmuştur. "*bu Midas hikayesi tamamen asılsız ve Frig hükümetinin çökmesinden sonra eski Aya'nın timsallere verdiği manayı bilmeyen cabil Rumların eski Frigya hükümdarını kudret ve şevket bakımından tasvir eden beykelleri anlamayarak uydurdıkları sırf Rum masalıdır. İngiltere müzesinde kral Midas'ın olduğuna hiç şüphe edilmeyen bir heykel vardır. Bunda kralın başı taçlıdır.*" Konyalı 1970, 149.

Hydra'nın kafalarını yakmış, ortada bulunan ölümsüz kafayı da büyük bir kayanın altına gömerek görevini tamamlamıştır. (Baker 1913, 215, 216; Morford-Lenardon 2003, 523; Roman-Roman 2010, 210; Erhat 2012, 138; Bulfinch 2011, 170). Konyalı bu efsane hakkında bilgi verirken, Heracles'in uşağı Iolaus'un yardımlarından bahsetmemiştir (Konyalı 1991, 381). Bundan dolayı Konyalı'nın, Heracles'in bu görevinde yalnız başına olduğu şeklinde düşündüğü söylenebilir.

Heracles'e verilen görevlerden birisi Erymanthos dağında bulunan yaban domuzunun canlı olarak Eurytheus'a getirilmesi görevidir. Bu görev Heracles için oldukça zor bir görev olmuştur. Çünkü Heracles uzun bir süre yaban domuzunu izleyerek doğru bir zamanlama ile karların derinliklerinde ağ ile ancak yakalayabilmiştir. Hayvanın yakalanmasından sonra Heracles onu Eurytheus'a getirmiştir, hayvanı gören Eurytheus korkudan büyük bir fıçının içine saklanmıştır (Baker 1913, 216, 217; Morford-Lenardon 2003, 525; Erhat 2012, 138, Roman-Roman 2010, 210). Heracles'in bu efsanesi, Konyalı tarafından benzer şekilde ele alınmıştır. Ancak Konyalı'da bazı farklılıkların olduğu da görülmektedir. Bu efsanenin birçok anlatımında Erymanthos dağında yaşayan yaban domuzu canlı olarak Eurytheus'a getirilmektedir. Konyalı'nın anlatımında ise bu yaban domuzu öldürülerek Eurytheus'a getirilmektedir (Konyalı 1991, 381).

Eurytheus'un verdiği görevlerden birisi de Cerynea geyiğinin yakalanıp kendisine getirilmesi görevidir. Cerynea geyiği, ismini Arcadia'da bulunan Cerynea dağından almış, altın boynuzlara sahip Artemis'in kutsal hayvanlarından birisidir. Heracles, Cerynea geyiğini bir süre takip etmiş, onu daha sonra bir ağın içine yakalamayı başarmış ve Eurytheus'a götürmüştür (Baker 1913, 216; Morford-Lenardon 2003, 523; Roman-Roman 2010, 210). Bu efsane Konyalı tarafından benzer şekilde aktarılmış ancak geyiğin yaşadığı yer olarak Cerynea dağı, Menale dağı olarak belirtilmiştir (Konyalı 1991, 382).

Arcadia bölgesinde bulunan Stymphalos gölünde çevreye oldukça büyük zararlar veren kuşlar bulunmaktaydı. Bu kuşları öldürme görevi Heracles'e verilmişti. Heracles, tanrıça Athena'nın verdiği tunçtan yapılmış zehirli oklarla bu kuşları öldürmüştür (Baker 1913, 217; Morford-Lenardon 2003, 525; Roman-Roman 2010, 210). Bu efsane Konyalı tarafından da benzer bir şekilde aktarılmıştır (Konyalı 1991, 382).

Heracles'in altıncı görevi Amazon kraliçesinin altın kemerini almak olmuştur. Amazon kraliçesi Hippolyta'da, Ares tarafından hediye edilmiş güzel bir kemer bulunmaktaydı. Eurytheus'un kızı Admete, bu kemeri çok istiyordu. Kızının kemere karşı bu ilgisini bilen babası, kemeri kızına getirmesi için Heracles'i görevlendirmişti. Heracles, maceralı bir yolculuktan sonra Amazonların ülkesine ulaşmış ve kraliçe onu oldukça konuksever karşılayarak, kemeri kendisine vereceğini söylemiştir. Ancak Hera, Amazon kraliçesi şekline girerek, ülkenin insanlarını, Heracles'in kraliçeyi kaçırmaya geldiğini söyleyip, Amazon kadın savaşçıları kızdırmıştır. Amazon savaşçıları hemen silahlanıp Heracles'in gemisine baskın düzenlemişlerdir. Yaşanan bu olaylar üzerine Heracles, kraliçenin kendisine ihanet ettiğini düşünmüş, kraliçeyi öldürüp kemeri alarak ülkesine dönmüştür (Baker 1913, 218-220; Bulfinch 2011, 171, 172; Erhat 2012, 139; Roman-Roman 2010, 211; Morford-Lenardon 2003, 527). Heracles'in bu efsanevi mücadelesi Konyalı tarafından da benzer bir şekilde ele alınmış ancak Hera'nın ülkeyi karıştırması gibi mitolojik olaylara yer verilmeden anlatılmıştır (Konyalı 1991, 382).

Heracles'e verilen bir diğer görev ahır temizleme işidir. Bu görev, birçok kahramanlıkta bulunmuş olan Heracles'i utandırmak-küçük düşürmek için verilmiştir. Efsaneye göre Elis kralı Augeas'ın binlerce öküzden oluşan bir sürüsü ve onların barındığı bir ahır varmış. Bu ahır yıllarca hiç temizlenmemiş ve etrafa oldukça kötü kokular yaymaya başlamıştır. Eurytheus tarafından bu ahır temizleme görevi Heracles'e verilmiştir. Heracles, ahırın ortasına bir delik açmış, Peneus ve Alpheus ırmaklarının yönünü değiştirerek ahıra yönelmiştir. Ahırın içine giren su ahırı temizleyerek ahırın ortasında bulunan delikten akıp gitmiştir (Baker 1913, 217; Morford-Lenardon 2003, 525; Roman-Roman 2010, 210; Bulfinch 2011, 170; Erhat 2012, 138, 139). Bu efsane Konyalı tarafından da ele alınmış ve ahırda bulunan hayvanların sayısı iki bin olarak belirtilmiştir. Ancak efsaneyi aktaran birçok yazar, ahırda bulunan hayvanların sayısını farklı olarak vermişlerdir. Ayrıca Konyalı, ahırın içerisine sadece Alpheus ırmağının suyunun girdiğini belirtmiştir (Konyalı 1991, 382, 383). Ancak diğer yazarların aktardıklarında, Alpheus ırmağının yanında Peneus ırmağının suları da ahırı temizlemektedir.

Heracles'in başarmış olduğu önemli görevlerden birisi Girit'te bulunan boğanın yakalanması görevidir. Efsaneye göre Girit kralı Minos, Poseidon için bir boğa kurban etmek istemiştir. Poseidon kendisine

kurban edilmesi için Minos'a çok güzel bir boğa vermiştir. Minos, boğanın güzelliğini görünce, hayvanı Poseidon'a kurban etmekten vazgeçmiştir. Bu duruma Poseidon çok sinirlenmiş ve boğayı çıldırtmıştır. Boğa insanlara ve ekinlere zarar vermeye başlayınca Minos hayvanın yakalanması için yardım istemiştir. Heracles hayvanı yakalayarak Argos'a götürmüştür (Baker 1913, 217, 218; Morford-Lenardon 2003, 526; Erhat 2012, 139; Roman-Roman 2010, 211). Bu efsanenin Konyalı tarafından benzer bir şekilde aktarıldığı görülmektedir (Konyalı 1991, 383).

Heracles'in dokuzuncu görevi, Thracia'dan Diomedes'in atlarının getirilmesi olmuştur. Heracles'in bu mitolojik efsanesine göre, Thracia'da Diomedes'in insan eti yiyen atları varmış. Diomedes, ülkedeki suçluları, kendisine karşı gelenleri bu atların beslenmesinde kullanmıştır. Heracles, kendisine bu atları yakalama görevi verilince Diomedes ile savaşmış ve onu insan eti yiyen atlarına yem etmiştir. Daha sonra atları Eurytheus'a getirmiştir (Baker 1913, 218; Morford-Lenardon 2003, 527). Bazı anlatılarda bu atların, Olympos Dağı'nda vahşi hayvanlara parçalandığı şeklinde geçtiği de belirtilmektedir (Erhat 2012, 139). Konyalı, bu efsaneden bahsederken, atların Heracles tarafından yakalandığına değinmiş ancak atların Eurytheus'a veya bazı anlatılarda geçtiği gibi Olympos dağına götürüldüğünden bahsetmemiştir (Konyalı 1991, 383).

Erytheus tarafından Heracles'e verilen önemli görevlerden birisi Erythia adasında yaşayan ve üç gövdeli bir canavar olan Geryoneus öküzlerinin getirilmesi görevidir. Heracles zorlu bir yolculuktan sonra Libya ve Avrupa sınırlarına ulaşmış ve burada başarısının adına bir anıt yapmıştır[§]. Öküzlerin bulunduğu yere ulaşan Heracles, onları koruyan dev Eurythion ve iki başlı köpeği öldürerek, öküzleri Erytheus'a getirmiştir (Morford-Lenardon 2003, 527; Roman-Roman 2010, 211; Bulfinch 2011, 172; Erhat 2012, 139). Bu efsane Konyalı tarafından fazla detaya girilmeden ele alınarak, Heracles'in Cebelitarık boğazındaki faaliyetlerinden bahsedilmeden anlatılmıştır (Konyalı 1991, 383).

Heracles'in başardığı en zor işlerden birisi Cerberos'un yer atından getirilmedir. Cerberos üç başlı bir köpek olup yeraltında Hades'in yanında yaşamaktaydı. Heracles, Athena ve Hermes'in yardımlarıyla yer altına inmiş ve kendisine verilen görevi Hades'e anlatmıştır. Hades, Heracles'e görevini yapabilmesi için silah kullanmama şartını koymuştur. Bunun üzerine Heracles silah kullanmadan Cerberos'u yakalamış ve Erytheus'a götürmüştür (Baker 1913, 229; Morford-Lenardon 2003, 528-530; Roman-Roman 2010, 211; Bulfinch 2011, 173; Erhat 2012, 139). Konyalı, bu efsaneyi ana hatları itibarıyla benzer bir şekilde aktarmış ancak Heracles'in, Hades'in yanına yeraltına Athena ve Hermes ile gittiğinden bahsetmemiştir (Konyalı 1991, 383, 384).

Heracles'in on ikinci görevi Hesperides'lerin altın elmalarını getirmektir. Ölümsüzlüğü getiren bu elmaları Hera, Zeus ile evlenirken düğün hediyesi olarak almış ve koruması için Hesperides'in kızları olan Nympha ile ejdere emanet etmiştir. Heracles elmaların yerini bilmediğinden bu görev onun için çok zorlu bir görev olmuştur. Oldukça maceralı bir yolculuktan sonra Afrika'ya ulaşmış ve orada gökyüzünü omuzlarında taşıyan Atlas'ı bulmuştur. Heracles, onunla anlaşarak gökyüzünü bir süre omuzlarına almış ve Atlas, altın elmaların bulunduğu bahçeye giderek elmaları Heracles'e getirmiştir. Ancak Atlas gökyüzünü tekrar omuzlarına almak istememiş, Heracles bir yolunu bularak Atlas'a tekrar gökyüzünü taşımaya ikna ederek altın elmaları Erytheus'a getirmiş ve elmalar Athena'ya sunulmuştur (Baker 1913, 223-229; Roman-Roman 2010, 211; Morford-Lenardon 2003, 528; Bulfinch 2011, 172; Erhat 2012, 139). Konyalı, bu efsaneyi ana hatlarına bağlı bir şekilde ele almış ve Atlas'ın bulunduğu Afrika'ya gitmesi gibi fazla detaylara girilmeden aktarmıştır. Ayrıca Atlas'ın gökyüzünü kısa bir süreliğine Heracles'e verdikten sonra tekrar taşımayı istememesinden de bahsetmemiştir (Konyalı 1991, 384).

8. Gordion Düğümü

Efsaneye göre Midas'ın babası olan Gordios, Phryglerin kralı olmadan önce çiftçilikle uğraşmış. Bir gün çift sürerken arabasının üzerine bir kartal konmuş ve öküzün koşumları çözülünceye kadar orada kalmıştır. Gordios bu olaya şaşırarak Telmessos kahinlerine danışmıştır. Telmessos köylerinin birinin yakınlarında su dolduran bir kıza rastlamış ve başına gelen olayı anlatmıştır. Kız da Gordios'a Zeus'a

[§] Bazı anlatılarda Calpe ve Abyla adlarında iki dağ diktiği; bazı anlatılarda ise Heracles'in bir dağı ikiye ayırdığı ve bu dağların karşılıklı iki yakayı oluşturarak Cebelitarık boğazını meydana getirdiği aktarılmaktadır. Boğazın iki yakasında bulunan dağlara Heracles Sütunu denildiği de belirtilmiştir. Bulfinch 2011, 172.

kurban sunmasını söylemiştir. Gordios'da kızdan kendisiyle birlikte gelerek, kurban işinde yardımcı olmasını istemiştir. Daha sonra Gordios, kendisine yardım eden kızla evlenmiş ve Midas adını verdikleri bir çocukları olmuştur. Phryg ülkesinde iç karışıklık ortaya çıkınca kahinler bir arabanın kendilerine kral getireceğini ve bu kralın da iç karışıklığa son vereceğini belirtmişlerdir. Bu sırada Gordios ve ailesi araba ile kente gelmiş ve halk, kahinlerinin dediklerini Gordios için yorumlayarak onu kralları yapmışlardır. Midas, Zeus'a şükranlarını sunmak için, kente geldikleri arabayı kaleye koymuş ve onu kimsenin çözemeyeceği bir şekilde bağlamıştır. Arabanın bu şekilde bağlanmasından sonra kahinler bir kehanet ortaya atmışlar ve bu düğümü çözenin bütün Asya'ya hakim olacağını belirtmişlerdir (Arrianos, II, III, 1-6).

İskender Asya seferinde Pisidia'lıları hakimiyeti altına aldıktan sonra Gordion'a gelmiştir. Burada bulunan düğümün hikayesini ve kahinlerin bu düğümü çözenin bütün Asya'ya hakim olacağı kehanetini öğrenince bu düğümü çözmek istemiştir. Ancak düğüm uçları görülmeyecek çok karışık bir şekilde bağlı olduğundan düğümü kılıcıyla ortasından kesmiş ve uçları ortaya çıkınca çözebilmiştir (Plutarkhos, İskender & Caesar, XVII, 1, 2; Arrianos, II, III, 7).

Gordion Düğümü olarak bilinen bu efsaneyi Konyalı'nın çalışmalarında görmekteyiz. Yazar, Gordios'un fakir bir çiftçi olduğuna değinmiş ancak arabasının üzerine kartalın konması ve devamında gelişen olaylardan bahsetmemiştir. (Konyalı 1970, 94, 144). Efsanenin en önemli noktalarından birisi olan, İskender'in kehaneti öğrenip düğümü kesmesi belirtilerek (Konyalı 1970, 94) efsanenin ana hatlarıyla aktarıldığı görülmektedir.

Sonuç

Şehir tarihi alanında eserler verdiği görülen İbrahim Hakkı Konyalı'nın çalışmalarında mitolojik efsanelere de yer verdiği görülmektedir. Eserlerinde Phryg, Eski Yunan ve Eski Yunan toplumundan aktarılan Roma efsanelerine, diğer toplumların efsanelerine göre daha fazla yer verdiği söylenebilir.

Yazar bu efsanelere değinirken diğer toplumlarda bulunan efsaneler arasında benzerlik kurabilmiştir. Bunun en güzel örneğini Osiris miti ile Cybele-Attys mitinde görebilmekteyiz. Mitolojik hikayelerin geçtiği lahit, sikke gibi arkeolojik verilerden yola çıkarak efsaneler hakkında bazen detaylı bazen de ana hatlarıyla bilgi vermiştir. Girit Labirent efsanesinde gördüğümüz gibi, çalışma alanında bulunan bir bölgeyi efsanede geçen bir mekana benzetmiştir. Bazı efsanelerin ise gerçeklik oranını sorgulamış ve çalışmalarına kendi yorumunu katmıştır.

Konyalı'nın bahsettiği mitolojik efsanelerde, günümüzdeki anlatıların farklılıkları görülmektedir. Ancak yazarın eserini sadece eskiçağ tarihi ile ilgili konuların oluşturulmaması, yani kendisinin eskiçağ tarihçisi olmaması, yazarın yaşadığı dönemdeki araştırma olanakları ve o dönemde yapılan çalışmaların sayısı gibi durumların dikkate alınarak değerlendirilmesi göz önünden uzak tutulmamalıdır. Bu şartları düşündüğümüzde, yazarın eskiçağ toplumlarında bulunan mitolojik efsanelerle ilgili okuyucularına faydalı bilgiler sunduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Apollodorus, The Library I, In Two Volumes, tra. James George Frazer, London 1921.
- Arnobius, The Seven Books of Arnobius Adversus Gentes, tra: Archd Hamilton Bryce – Hugh Campbell, Edinburgh 1871.
- Arrianos Flavius, Aleksandrou Anabasis, Eski Yunanca Aslından Çeviren: Furkan Akderin, Alfa Yayınları, 2005.
- Bahar, Hasan. Eskiçağ Uygarlıkları, Kömen Yayınevi, Konya 2010.
- Baker, Emilie Kip. Stories of Old Greece and Roman, New York, 1913.
- Mary Beard-John North, Religions of Rome, I, Cambridge 1996.
- Berk, Fatih Mehmet (2011). “Phryglerin Mitolojik Etkisinin Edebiyat ve Sanat Dünyasına Yansımaları”, Tarihın Peşinde, sayı: 6, 2011, s. 101-116.
- Bulfinch, Thomas. Bulfinch Mitolojileri, Çevirenler: Aysun Babacan-Bora Kamcez-Berk Özcangiller, Pinhan Yayıncılık, 2011.
- Gaius Valerius Catullus, The Poems of Gaius Valerius Catullus, tra: Charles Stuttaford, Chiswick Press, 1912.

- Cumont, Franz. *Astrology and Religion Among the Greeks and Romans*, American Lectures on the History of Religions, Series of 1911-1912, 1912. (Scanned at sacred-texts.com, March 2005).
- Diodorus of Sicily, In *Twelve Volumes II*, English Translation by: C. H. Oldfather, The Loeb Classical Library, Ed. E. H. Warmington Harvard University Press, 1967.
- Erhat, Azra. *Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi*, 2012.
- Hawkins, J., D. *Inscriptions of the Iron Ages, Corpus of Hieroglyphic Luwian, I, 2*, 2000.
- Julian, Julian the Emperor, çev: C. W. King, Chiswick Press, London 1988.
- Ksenophon, *Anabasis*, Eski Yunancadan Çeviren: Oğuz Yarığış, Kabalıcı Yayınevi, 2011.
- Konyalı, İbrahim Hakkı. *Abideleri ve Kitabeleriyle Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri*, Baha Matbaası, İstanbul 1967.
- Konyalı, İbrahim Hakkı. *Abideleri ve Kitabeleri ile Ereğli Tarihi*, Fatih Matbaası, İstanbul 1970.
- Konyalı, İbrahim Hakkı. *Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi*, Neşre Hazırlayan: Prof. Dr. Ahmet Savran, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1991.
- Konyalı, İbrahim Hakkı. *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Burak Matbaası, Ankara 1997.
- Larson, Jennifer. *Ancient Greek Cults*, Routledge 2007.
- Livius Titus, *The History of Rome*, tra: Canon Roberts, J. M. Dent & Sons, Ltd., London, 1905
- Morford, Mark P. O-Robert J. Lenardon. *Classical Mythology*, Oxford University Press, 2003.
- Ovid, *Fasti*, Translated by: James George Frazer, Harvard University Press, 1959.
- Ovid, *Metamorphoses*, Translated by: A. S. Kline, University of Vermont, 2000.
- Pausanias, *Description of Greece, with an English Translation by W. H. S. Jones, M. A.*, In Six Volumes I, 1918.
- Plutarch, "Isis and Osiris", *Plutarch Moralia*, vol. V, with an English Translation by: Frank Cole Babbitt, Harvard University Press, London 2003.
- Plutarch, "Romulus", *Plutarch's Lives*, tr. Bernadotte Perrin, The Loeb Classical Library, 1914.
- Plutarch, *Bioi Paralleloi (İskender & Caesar)*, Eski Yunanca Aslından Çeviren: Furkan Akderin, Alfa Yayınları, 2007.
- Roman, Luke – Monica Roman. *Encyclopedia of Greek and Roman Mythology*, New York 2010.
- Stafford, Emma. "Herakles Between Gods and Heroes", *The Gods of Ancient Greece Identities and Transformations*, ed. Jan N. Bremmer and Andrew Erskine, Edinburgh Leventis Studies 5, Edinburgh 2010, 228-244.